

ดอกไม้ใบธรรมคุณดีไทย ๑๕

โดย ชักกลอน ๕๗ 27

๗๕ นาง

“เจ้าพลาญงามตามทางไปกลางทุ่ง เขมันมุงเขาเขินเดินสะอื้น
ออกหลังบ้านตาลตะคุ่มเป็นพุ่มพื้น ร่มรื่นเรียงเคียงตะเตียน
ต้นแตดางกร่างกระทุ่มช่อม่อออก ทั้งช่อดอกดูไสวเหมือนไม้เขียน”

วรรณคดี: ชุนช้างชุนแผน (ตอนกำเนิดพลาญงาม)

ผู้ประพันธ์: สุนทรภู่

กล่ำอิงคาง *Albizia lebbekoides*

พ้องพิเศษ *Acacia lebbekoides*

Family *Liguminosae* มีถั่วเมล็ด

น้ำเลี้ยงเกตุ มีอีกชื่อ *Fabaceae*

ชื่อวงศ์ย่อย *Mimosoideae*

หรือ Sub family *Mimosaceae*

ชื่อสามัญ *Black siris* ดูเข้าที่

อีกชื่อมี *Ceylon rosa wood*

ชื่ออื่นมี งามจุรีดง คาง กาง ก้าง
เป็นพรรณไม้ ขนาดกลาง ถึงใหญ่จะดก

คางแดง ข่าง งามจุรีป่า พนาสูตร
ช่อบที่สุต รามลุ่มต่ำ น้ำเลี้ยงดอย

มีมากมาย ในภาคเหนือ อีสาน กลาง
กลีบเลี้ยงเป็น รูปกระดิ่ง กลีบดอกห้อย

มีดอกคาง ช่อดอกข้าง อย่างกลุ่มย่อย
เป็นหลอดย่อย ผักแบนโต ไข่สีน้ำตาล

ดอกกรวดหวาน ทานเป็นยา บำรุงธาตุ
บำรุงกำลัง โรคผิวหนัง แผลเน่ามาน

เปลือกต้นฝาด ทานแก้ไอ ลำไส้พ่วง
ต้มเปลือกทาน บวดบาดแผล แก้พิษงู

แก้พิษฝี พิษตาอักเสบ เจ็บแผลบวม
โรคคุดทะราด พยาธิช่อง ท้องร่วงพรุ

รากดอกกรวม แผลบวมหาย ไข่เอาอยู่
ไม้คางดู ระดับน้ำตาล ในเลือดคลาย

สถิตยพันธ์ ธรรมสถิตย

คางน่องเรียว เลี้ยวขวาน สะท้านจิต
ยามเพ่งพิศ คัดแล้งว้าง คื่นสุขสม
เขยคางน่อง มอญหมาย ให้ดมตม
เคยเขยชม บ่มใจ มาหลายปี

คางสมร เป็นล่อน้อย ระทวยจิต
ยามพินิจ คัดตระหนก อภยวัณห์
พะเยิบพะยาบ ดุจกราบเรื่อ เมื่อน้ำดี
เบลี้นไปนี้ ดีไหมนั้น ศรีภรรยา

คางขึ้นไต ให้ระคาง อ่างว่างเหลือ
คางไอศติ ประโยชน์มี ที่เห็นมา

คางกุกเกื้อ เอื้อสรรพคุณ หนุนนำหนา
มากคุณค่า น่าสนใจ คือไม้คาง

ดอกลอยลิต รสหวานน้ำ บำรุงธาตุ
อีกเส้นแฉ้น แฉ้นเด่นดี มีพลัง

เป็ลือกต้นผาด จัดให้หนา อารู้งหน่ง
อายุยัง ยืนยงเล่า เก้าสิบ(เก้า)ปี

ดำได้พิการ อาหารไม่ย่อย ปกติยะตด
ไอศอกเค็ก ข้างแปลกแท้ แก่ได้ดี

อย่ารันทด หายหมดนี้ มีหมองศรี
อีกทั้งสี มากมีเล่า แผลเน่านั้น

บวมซ้ำฟก ธรรมดาไป ทำไมเล่า
โรคโลหิต ต้องชิตซ้ำ แก่ได้พลัง

คางเจ้าเก่า เขาชดยได้ ให้สุขสันต์
คนโงะจัน กั้นจ้ง ทั้งปถพี

ดอกลางไซร์ ไข่พิชิต พิษงู ได้
อีกถารพัน มันใจจ้ง คางไม้ดี

ปราบอยู่หมัด พยาธิร้าย ให้สุข
สมุนไพรมี มากนั้น เกินพรรณนา

ละคางเมียร คางไม้ ให้ประโยชน์
ติคางเมียร เพลียใจนัก เจออัศจรรย์

ละมิโทษ โสฬฐภัย ขายปากม้า
ไม้คางหนา ถ้าเมียรดี มี(คน)ตรู

โกวิท ธีรวิโรจน์

ไม้ซี้ไต่แปดกแรกเลยไม่เคยห
เผ้าคิดดูพืชพื้นเมืองหรือไรหนา
ซี้ไต่ไม้คางเวียกขานกันหนา
สมุนไพรมีคุณค่ารากตอกใบ

เป็นพรรณไม้ขึ้นดีที่ชุ่มต่ำ
ดินชุ่มน้ำพบพาริมธารใต้
ทั้งภาคเหนือภาคอีสานมีทั่วไป
ต้นสูงใหญ่เรียกกามาข้านาน

ต้นไม้คางเวียกกันนี้หลายซี้ไต่
ทางภาคเหนือต้นต่างเล้าขาน
แต่กิ่งก้านใบงามตามตำนาน
โดยตระการขนคลุมชุ่มแฉ่ม

ใบประกอบแบบขนนกเรียงเป็นคู่
มองเห็นอยู่ปลายยอดไปจนแหลม
เป็นใบย่อยสองด้านมีขนแฉ่ม
ดอกโดยแฉ่มงามช่อช่อตา

ผลทันกลางดูเห็นเป็นฝักใหญ่
ดมพัดใบปล้องพรุดงามหนา
ฝักนั้นแบนมีขนคลุมหุ้มไว้หนา
สีน้ำตาลเข้มตาน้ำสนใจ

สมุนไพรรต้นกลางใจดียิ่ง
ประโยชน์จริงพิชิตไข้
ใช้ทั้งดอกฝักผลเปลือกต้นใบ
รักษาได้หลายโรคเป็นไข้ดี

ภูมิปัญญาโบราณท่านสอนไว้
สมุนไพรมีมากหลากหลาย
ไม่ในปากอันค่าบรรดามี
จึงควรที่อนุรักษ์พิทักษ์กัน

อัญชลี ณ เชียงใหม่

มีดอกหรือ๑ ไม่น้ำที่ไร่กลาง
 หรือ๑ว่าทาง ก้างหรือ๑ข้าง ข้างแปดกฐ
 ต้นคางนี้มัน๑ ไปให้ไต้ดู
 ขอบจีนอยู่ที่มีน้ำตามทีลุ่ม
 เป็นไม้ใหญ่พบเห็นได้ในทุกภาค
 พบกันมากตามลำธารที่น้ำท่วม
 กิ่งก้านแผ่มีขนขึ้นรกรกคลุม
 พื้นชุ่มใน กทม.ก็พบ

ดอกคางก้างดอกเป็นข่อยดอกด้านข้าง
ดอกลำเจียกขาวเขียวเขียวเขียวเขียว
คล้ายกระดังงารูปทรงหลอดกลิ้งกลมดี
ดอกคางนี้ดอกเป็นพุ่มพุ่มปกคลุม

สรรพคุณคางข้างมากหลายใช้ทำยา
ใบนั้นหนายากแก้ไข้ให้ชุ่ม
ดอกรักษาอาการไข้ที่ร้อน
ฝัมนุ่มดอกแก้ได้หายทันที

เปลือกต้นคางต้มกับน้ำดื่มเป็นยา
ใช้รักษาลำไส้พิการรักษาฝี
รากและใบเป็นยาแก้ท้องอืด
ทั้งหมดนี้สรรพคุณคางข้างสมุนไพร

จตุพร สุวรรณปากแพรง

ต้นคาง ไผ่ยืนต้นเขียวชอุ่ม
ขอบที่ชุ่มมีน้ำท่วมถึง ได้
ใกล้ลำธารทุกภาคเห็นทั่วไป
เป็นพรรณไม้สูงใหญ่งามท่าทาง

ตามกิ่งก้านขนน้อยน้อยขึ้นปกคลุม
ดอกเป็นช่อแบบกลุ่มย่อยออกด้านข้าง
สักแบนโตน้ำตาลเข้มคือผลคาง
ในปากกว้างคางยื่นลิ้น ใบพลัดพราย

ดอกคามีร์ สหงานบำรุงธาตุ
เป็ดอกต้นฝาด สรรพคุณนั้นมากมาย
ลดน้ำตาล ลดความดัน ให้หญิงชาย
อีกมากมายรักษา ได้หลายโรคหนา

ใบแก้ไอ แก้ไข้ ป่วยโรคผิวงหน้า
ตำได้พองท้องท้องว่างรักษา
ผลเป็นยาแก้โรค ในดวงตา
ดอกใช้ทำแก้มกับลดขนาดแผล

ไม้คางนัตจริงยังมีค่า
ปลูกเป็นป่าสมุนไพร ใช้ดีแะ
ลดไทรอยด์ด้วยไม้ใหญ่ใบปกแผ่
มีคุณแก่นกการ่าเรใจ

ดวงพร เดชกุลธาทอง

คางเอ๋ยคางคางเหวฬี๋องละของแห
แต่ที่แยคือละต่างอย่างไรหนอ
เพราะไม้ค้อยคั้นชื้อเลยต้อองร
อารมณ์ก่อเกิดอยากแต่งแข่งจันมา

คางตันไม้ชื้อเพราะงามดูรัดง
อึก กาง ก้าง ข้าง คางแดงคงแะหา
งามดูร่าก็คือของคางนา
สมุนไพรนี้หนาเป็นยาดี

เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ กิ่งก้านได้มีจนปกคลุมนี้
พรรณไม้เกิดตามพื้นที่ชุ่มน้ำมี น้ำท่วมถึงที่พบได้เหนือกลางอีสาน

ใบประกอบแบบขนนกมีสามสี่ใบ ใบย่อยมีได้ 25 คู่ช่อขนาน
ปลายใบมนบ้างแหลมคลุมท้องด้าน ใบย่อยนั้นเรียงอยู่ตรงข้ามกัน

ดอกดอกเป็นแบบช่อด้านข้าง ดอกห่อหุ้มบ้างกลีบเลี้ยงเป็นรูปกระดิ่งนั้น
กลีบดอกดอกเป็นหลอดตลอดต้น ผลมีสันฝักแบนโตสีน้ำตาลเข้ม

สรรพคุณเป็นยาบำรุงธาตุ เปลือกมีรสฝาดเผ็ดร้อนไม่ต้องเม้ม
เป็นยาอายุวัฒนะเต็มเต็ม บำรุงหนังเส้นเอ็นเส้นให้เต่งตึง

ใช้ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความดันไม่ให้ไตและสูงถึง
ยาแก้ไอลำไยพิการได้น้ำตะลึง แก้อาการปวดถึงพิษอักเสบตา

อานนท์ ศรีวิสูตร

